

Антонюк Богдан Олександрович
аспірант
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Антонюк Богдан Александрович
аспирант
ГВУЗ «КНЭУ имени Вадима Гетьмана»

Antoniuk B.A
graduate student
Vadym Hetman Kyiv National Economic University

КОНКУРЕНТНИЙ СТАТУС СВІТОВИХ МЕГАПОЛІСІВ COMPETITIVE STATUS OF WORLD'S MEGAPOLISES

Анотація. В роботі узагальнено концепції міжнародної конкурентоспроможності міст, визначено детермінанти високого конкурентного статусу глобальних міст, оцінено методики міжнародної конкурентоспроможності метрополій, проаналізовано міжнародну конкурентоспроможність світових мегаполісів і визначено їх диспозицію та конкурентні переваги.

Аннотация. В работе обобщены концепции международной конкурентоспособности городов, определены детерминанты высокого конкурентного статуса глобальных городов, оценены методики международной конкурентоспособности метрополитов, проанализированы международную конкурентоспособность мировых мегаполисов и определены их диспозицию и конкурентные преимущества.

Summary. In this research summarizes the concept of international competitiveness of cities, defined determinants high competitive status of global cities evaluated techniques of international competitiveness of metropolitan areas, analyzed the international competitiveness of the world's megacities and determine their disposition and competitive advantages.

Вступ

Актуальність теми дослідження обумовлюється принаймні трьома причинами. По-перше, підвищується конкуренція між містами в умовах глобалізації. По-друге, території, локалітети, метрополії стають ключовими гравцями на міжнародних ринках. По-третє, розробка ефективних стратегій нарощення конкурентоспроможності дає змогу містам підвищити свій конкурентний статус та внести вагомий вклад у формування міжнародної конкурентоспроможності своїх держав.

Експерти КПМГ у звіті «Майбутнє держав 2030» («Future state 2030») зазначають, що шістьсот глобальних міст охоплюють 20% населення, генерують 50% світового ВВП та очікують, що валовий міський продукт найбільших міст світу збільшиться вдвічі до 2025 року і в них проживатиме 60% населення, причому, 80% урбаністичного зростання припадатиме на Африку та Азію. Прогнозується, що у 2025 році кількість мегаполісів з населенням більше 10 мільйонів збіль-

шиться з 20 до 37. Вже зараз міжнародні корпорації, розробляючи свої глобальні корпоративні стратегії, враховують передусім конкурентоспроможність міст, ніж країн. Тому не випадково швидке зростання і розвиток багатьох міст, особливо на ринках, що розвиваються призводить до конкуренції між ними за інвестиції, технології, талановиті кадри.

Найбільш значимими дослідженнями міжнародної конкуренції та теорії конкурентних переваг регіонів та міст і факторів, що визначають їх конкурентоспроможність були зроблені таким вченими як М. Портер, І. Бегг, М. Паркінсон, П. Кресл, І. Брамезза, Ч. Лендрі, Р. Аткінсон, Г. Кларк, П. ван Дейк, С. Стіллер, Н. Лі, С. Сассен, Р. Флоріда та багато інших. Сутність, основні теоретичні засади регіонів, міст активно досліджуються в роботах вітчизняних вчених економістів Л. Антонюк, П. Беленького, В. Андерсона, Н. Калюжної, В. Безуглої, І. Брикової, Я. Базилюк, О. Білоруса, В. Геєця, В. Чужикова, Д. Лук'яненка та багатьох інших. Важливу роль відіграють дослідження таких

авторитетних міжнародних компаній та організацій як Економіст Інтелідженс Юніт, Мересер, КПМГ, Організації економічного співробітництва та розвитку, американської організації Ради конкурентоспроможності та інших.

Метою дослідження є комплексний аналіз концепцій конкурентоспроможності міст, методик їх оцінки, дослідження конкурентних переваг світових мегаполісів, їх міжнародної диспозиції. Виходячи із цього, необхідно узагальнити сутність міжнародної конкурентоспроможності мегаполісів та фактори її формування, дослідити сучасні методи їх оцінки, визначити сучасну диспозицію міжнародної конкурентоспроможності світових міст та мегаполісів та на основі проведеного дослідження запропонувати стратегію підвищення конкурентоспроможності міста Києва.

У теорії міжнародної економіки категорія «міжнародна конкурентоспроможність міст» є найменш дослідженою. Серед вітчизняних і зарубіжних вчених не існує єдиної думки щодо сутності цього поняття. Впливовим внеском як в економічні, так і соціальні дослідження стала теорія міського зростання Дж. Джекобса. За цією теорією саме міста, а не національні макроекономіки, є регіонами, що акумулюють економічне процвітання націй. Місто створює зростаючі доходи через обмін знаннями між диверсифікованими фірмами та економічними агентами в межах певної географічної території [1].

Аналіз теорій міжнародної конкурентоспроможності міст дозволив нам виділити основні концепції конкурентного міста. Ще у 1950 рр. було введено нове поняття міст-регіонів яке характеризується потужним урбаністичним центром та прилеглими приміськими, сільськими районами, які можуть не мати спільних урядових органів. Важливу роль міст-регіонів було досліджено в працях А. Смайлса «Аналіз та визначення міських регіонів» («The analysis and delimitation of urban fields») та Ф. Гріна «Прилегли до міст території в Англії та Уельсі» («Urban hinterlands in England and Wales») [2,3]. Так, у містах-регіонах, як зазначають, зосереджена значна кількість державних та приватних науково-дослідних установ, урбаністичне середовище створює сприятливі умови для генерування та дифузії нових знань, розташовані основні компанії, які надають ключові бізнес та фінансові послуги, існує можливість працевлаштування, високий рівень заробітної плати висока концентрація культурного, мистецького та спортивного життя, якісна інфраструктура. Таким чином, висока репутація міста автоматично поширюється на весь регіон. В свою чергу регіональне бізнес-середовище значно впливає на формування конкурентного статусу міста, оскільки регіон створює сприятливе середовище для реалізації масштабних

інвестиційних та інфраструктурних проектів, забезпечує вирішення житлових проблем для вагової частки міського населення, створює додаткові можливості для торгівлі та розширення бізнесу, зосереджує потужні ринки робочої сили, пропонує привабливі умови для замського відпочинку та туризму [4].

Інші підходи базуються на новому понятті «ідеополіс», де місто розглядається як мегаполіс, ключовими характеристиками якого виступають відкритість та доступність, розвинена освітня інфраструктура та здатність генерувати нові знання. Поняття ідеополісу вперше згадується у праці Д. Джудіс і Р. Тейксе-ра «Нова демократична більшість» («The Emerging Democratic Majority») у 2002 році [5], а подальші дослідження проводили А. Джонс, Л. Вільямс, Н. Лі, Т. Кеннон, М. Нетен, А. Вествуд та інші в рамках лондонської консалтингової організації The Work Foundation. Фахівцями організації виокремлено дев'ять рушійних сил ідеополісу: фізична інфраструктура, використання сильних сторін міста, диверсифікація, високий рівень організації, потужний освітній сектор, економіка знань, зв'язок з іншими містами, тобто відкритість, позиція лідера, інвестиції в суспільство [6, с. 22–23].

Важливим, на наш погляд, є підхід до характеристики конкурентоспроможності міст, що полягає у виокремленні та визначенні диспозиції світових міст. Світові або глобальні міста — це гіперцентри прийняття політичних та економічних рішень, вагомими для всього людства, основна ознака яких — наявність штаб-квартир великих транснаціональних корпорацій, штаб-квартир основних міжнародних політичних та економічних організацій, світових бірж, провідних міжнародних виставок, ярмарок. Термін «світове місто» вперше був використаний С. Сассен у її праці «Глобальне місто» («The global city») у 1991р. для характеристики таких міст як Лондон, Нью-Йорк і Токіо, і використовувалось на противагу терміну «мегаполіс». Експертами Дослідницької мережі глобалізації та світових міст (The Globalization and World Cities Research Network), досліджуються тенденції залученості міст у світову економіку та розробляються відповідні рейтинги. Відповідно до цього виділяють альфа, бета та гамма міста. Альфа місто вважається важливим суб'єктом світової економіки, що має сильний політичний, економічний і культурний вплив. Бета та гамма міста відповідно є менш інтегрованими у світову економіку. У 2013 році розподіл глобальних міст за цими критеріями показує, що велика концентрація глобальних міст знаходиться у Європі, США та Східній Азії.

Успіх мегаполісів, метрополій, регіонів в міжнародній конкуренції намагалися пояснити багато відомих вчених, як зарубіжних — М. Портер, І. Бегг,

І. Брамезза, П. Кресл, М. Паркінсон, так і вітчизняних — П. Беленький, Н. Калужнова, В. Безугла та інші. Вони розглядали конкурентне місто як територію, що, по-перше, володіє сукупністю факторів, що визначають привабливість міста, по-друге, де розташовані фірми зі стабільною і зростаючою часткою ринку, по-третє, які здатні підтримувати стабільний, зростаючий рівень життя населення.

П. ван Дейк, М. Бодді до характеристики конкурентного міста включають наявність уряду, який здатен ефективно розробляти та застосувати політику підвищення економічної потужності міста. Ч. Лендрі, Р. Аткинсон, К. МакФарлан, К. Макконнелл розглядають конкурентне місто як територію інновацій, з розвиненими галузями креативної економіки, яка заохочує передові технологічні інновації, підтримує інвестування у підвищення кваліфікації робочої сили, стимулює підприємництво, залучає прямі іноземні інвестиції. На наш погляд, саме такий підхід дозволяє на сьогодні пояснити високі конкурентні позиції глобальних міст, столиць країн — ключових інноваторів.

У теорії та практиці міжнародних економічних відносин існує декілька підходів до систематизації факторів, які впливають на конкурентоспроможність міст, які дослідники розглядають у двох напрямках: як комплекс факторів та як окремі детермінанти. По-перше, факторами конкурентоспроможного міст є природно-ресурсний, трудовий, економічний, інвестиційний, інноваційний, інфраструктурний, фінансовий, туристично-рекреаційний, організаційно-управлінський потенціал, які створюють конкурентні переваги міст. А в праці М. Портера «Конкуренція» зазначено, що конкурентні переваги регіону забезпечуються чотирма стадіями: конкуренція на основі факторів виробництва, конкуренція на основі інвестицій, конкуренція на основі нововведень, конкуренція на основі багатства. Такі стадії, на наш погляд, могли б стосуватися міст та метрополій.

С. Ноллен, професор Чиказького університету, передусім виокремив такі фактори конкурентоспроможності міста як людський капітал, інфраструктуру, урядове управління та інвестиції [8]. За дослідженням канадських міст «Аналіз соціальної інфраструктури та конкурентоспроможності міста» («An Analysis of Social Infrastructure and City Competitiveness») було виділено основні чинники розвитку міста — інфраструктура, навчальна база, бізнес-середовище, урядове управління, а рушійними силами конкурентоспроможності є інновації та креативність, людський капітал, диверсифікованість, єдність, якість життя, прийняття рішень [8, с. 10]. Іспанський Комітет інформаційного та заснованого на знаннях міста організації Об'єднані міста та місцеві уряди (United Cities

and Local Governments) виділяє групи факторів, що впливають на розвиток «розумного міста» («smart city») серед яких конкурентоспроможність економіки міста, людський капітал, транспорт та ІКТ, участь уряду, природні ресурси, якість життя [9].

Відомий вчений І. Бегг на основі факторів, що впливають на конкурентоспроможність міста створив лабіринт конкурентоспроможного міста, а Дж. Сінкейн, професор Каунаського технологічного університету у Литві, — модель конкурентоспроможного. У своїх дослідженнях вони виділяють екзогенні та ендегенні фактори [7, 29].

Впливовим фактором є спроможність уряду розробити та ефективно реалізувати систему стратегій, що спрямовані на управління розвитком міста. Саме такі аспекти розглядаються нідерландським дослідником П. ван Дейком [10, с. 243–248]. Британський урбаніст Ч. Лендрі також звертає увагу на важливість потужних інституцій, прозоре, некорупційне та варте довіри урядове управління, достатньо можливостей рухатись глобально і в той же час зберігати локальні переваги [11, с. 285–286].

По-друге, важливим фактором конкурентоспроможності міста в останнє десятиліття є креативні галузі економіки та наявність креативного класу. Креативність міст досліджували американський вчений Р. Флоріда та Ч. Лендрі. Креативні люди за Р. Флорідою, науковці, інженери, професори університетів, дизайнери, архітектори, — це рушійна сила регіонального та місцевого економічного зростання. Креативні центри є лідерами економічного зростання. Вони мають не тільки високу концентрацію креативного класу та креативного виробництва у вигляді інновацій та розвитку високотехнологічних галузей, але й характеризуються сильними позиціями регіону, що відображається у зростанні населення та зайнятості. Р. Флоріда називає три фактори економічного зростання «3Т»: технології, талант, толерантність. Для того, щоб бути конкурентоспроможним, місто повинно мати всі три фактори, а кожен окремо є неефективним. Толерантність — це відкритість до усіх національностей та рас, талант визначається як наявність у населення як мінімум з університетської освіти, а технології — це концентрація як інновацій так і високотехнологічних галузей [12]. Ч. Лендрі стверджує, що конкурентоспроможне місто базується на розвинених галузях креативної економіки і є місцем можливостей, самобутності та єднання, навчання, натхнення, зміцнення цінностей [13]. Так, не випадково вітчизняні дослідники С. Дзюба, Н. Машина, М. Сазонова основним фактором розвитку міст визнають розвиток креативного сектора. Творчі індустрії дозволяють створювати нові робочі місця, сприяти реструктуризації виробни-

цтва, сприяти зростанню випуску традиційних видів продукції; розвивати інформаційну економіку, економіку знань, розвивати культурний туризм, забезпечувати ефективну соціальну реабілітацію маргінальних груп населення і в цілому — визначати соціальний та економічний розвиток міст.

На наш погляд, основними факторами, що впливають на конкурентоспроможність міста є чинники пов'язані із креативними галузями економіки, які займають нині одне із найголовніших місць у формуванні світових конкурентоспроможних міст, а також з інноваційним розвитком міст. Важливим є заохочення технологічних інновацій, підтримка інвестицій у підвищення кваліфікації робочої сили, стимулювання підприємництва, підтримка інноваційних кластерів. Тому розвиток міста на інноваційній основі переносить центр уваги економічної політики в бік створення місцевими органами влади умов, що сприяють радикальним зрушенням, технологічним змінам та підприємницькій активності.

Канадський дослідник А. Лапоінт розглядає 5 факторів конкурентоспроможності, що впливають на інноваційний розвиток: висококваліфікована робоча сила, інфраструктура, якість життя, потенціал до мобілізації, активи, засновані на знаннях [14]. Експерти Кремнієвої долини (Silicon Valley Network), в свою чергу, досліджуючи американські міста, виділили такі фактори конкурентоспроможності як інновації (патенти, дослідження), підприємництво, глобальний доступ (інтернет, експорт технологій), фінансовий та інтелектуальний капітал, вартість ведення бізнесу, якість життя [15].

На сьогодні існує чимало методик оцінки міжнародної конкурентоспроможності мегаполісів. Виділяють два основних методи оцінки конкурентоспроможності мегаполісів: ранговий і метод вимірювання їх потенціалів. Ранговий метод полягає у визначенні рангу досліджуваного міста в певній системі порівнянь міст, а метод вимірювання потенціалів міст включає в себе аналіз основних факторів територіальної конкурентоспроможності.

Найвідомішими є Hot spots, European Green City Index, World's Most Liveable Cities, Global Cities Index and Emerging Cities Outlook, Global City GDP 2025, Monocle Most Liveable Cities Index та Mercer Quality of living survey та Cost of living survey. У більшості методів оцінки конкурентоспроможності міста використовуються критерії, які лежать за межами прямого впливу або контролю з боку міської влади, в тому числі фактори соціального, фізичного, екологічного, історичного, культурного характеру. Більшість досліджень направлені на вузьке коло показників, що підвищує їх якість, достовірність та допомагає зосере-

дити увагу на певному чиннику конкурентоспроможності міста. Але є й такі дослідження, що охоплюють велику кількість факторів, базуються на обробці великої кількості інформації і дають змогу оцінити загальну конкурентоспроможність світових мегаполісів, як, наприклад, дослідження «Гарячі точки планети: Бенчмаркінг конкурентоспроможності глобальних міст» проведене Економіст Інтелідженс Юніт.

Враховуючи швидке зростання і розвиток багатьох міст, особливо на ринках, що розвиваються, конкуренція між ними у сфері бізнесу, інвестицій та залучення талановитих кадрів ставатиме тільки більшою. Розгляд конкурентних переваг світових мегаполісів має важливе значення для розуміння сучасних світогосподарських процесів та визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності міст.

За рейтингом «Гарячі точки планети: Бенчмаркінг конкурентоспроможності глобальних міст», 10 найбільш конкурентоспроможних міст (Нью-Йорк, Лондон, Сінгапур, Гонконг, Париж, Токіо, Цюрих, Вашингтон, Чикаго, Бостон) мають однаково високі оцінки за однаковими категоріями (рис. 1).

Таким чином, характеристиками конкурентоспроможних міст є:

- розвинена ефективна інфраструктура, що допомагає підприємцям більш ефективно здійснювати свою діяльність;
- розвинений фінансовий сектор: управління активами, інвестиційна банківська діяльність, страхування та інші професійні послуги;
- висококваліфікована, талановита, здорова робоча сила, креативний клас;
- ефективна політика уряду щодо підтримки екології, впровадження екологічних норм і стандартів, тобто забезпечує здорове населення, а також політику щодо зменшення ризиків втрат від природних негод та катастроф.

У 2025 році найбільш конкурентоспроможними містами планети за звітом «Точки зростання 2025: Порівняння конкурентоспроможності міст майбутнього» залишатимуться Нью-Йорк, Лондон, Сінгапур, Гонконг, Токіо, Сідней, Париж, Стокгольм, Чикаго, Торонто. В 2025 році 23 найуспішніших міста будуть перебувати в Сполучених Штатах та Західній Європі. Вони продовжать залучати капітал, ділове співтовариство і людські ресурси, незважаючи на проблеми старіння нації і тривалий вплив фінансово-економічної кризи. Однак на мегаполіси розвинених країн у майбутньому чекає серйозна конкуренція за інвестиції та ресурси з новими економічними центрами в Південно-Східній Азії та інших ринках, що розвиваються. Згідно з прогнозом, до 2025 року великі міста Індії, Бразилії та Південної Кореї підвищать свою

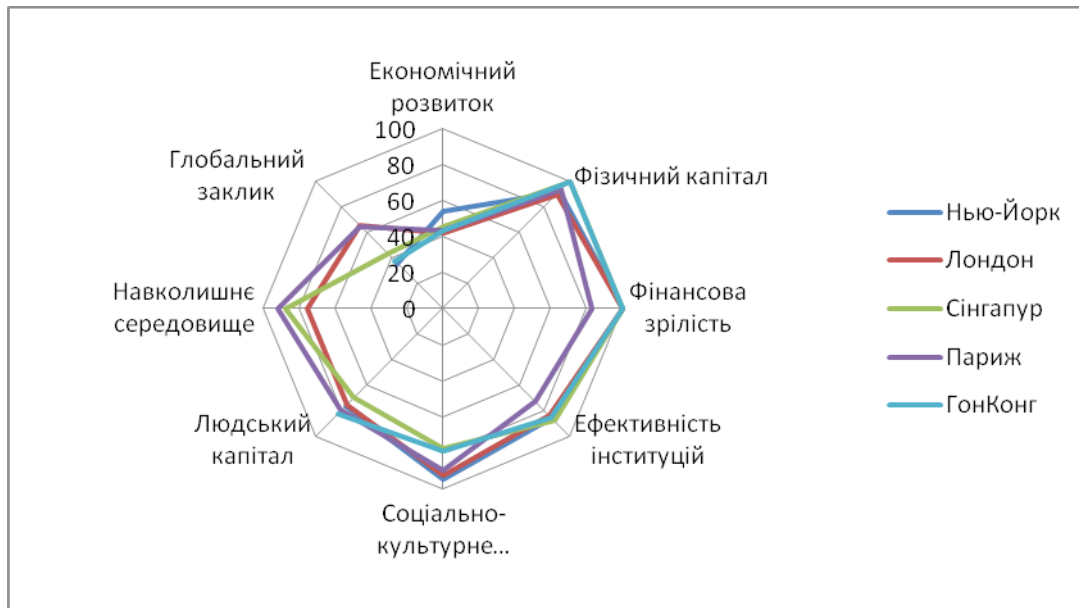

Рис. 1. Багатокутник конкурентоспроможності міст
Джерело: складено автором на основі [16]

конкурентоспроможність і досягнуть рівня багатьох міст країн з розвинутою економікою [17].

Нью-Йорк, Лондон і Сінгапур є найбільш конкурентоспроможними мегаполісами світу. Вони посідають перші місця за індексами, що розроблені різними консалтинговими компаніями та інститутами (табл. 1).

Особливо високі позиції ці міста мають у рейтингах Global City Competitiveness Index 2015 та 2025, Global Financial Centers Index 2015 та Global Cities Index 2015. Дослідження статистичних даних дозволило виокремити спільні риси таких глобальних міст як Нью-Йорк, Лондон та Сінгапур:

1. Високий рівень валового міського продукту та ВМП на душу населення, що є вищим за ВВП на душу населення по країні. Наприклад, у Нью-Йорку на 20% вищий ніж у країні, а в Лондоні – на 32%.

2. Високий рівень зайнятості у креативних галузях економіки – 8% і 12% у Нью-Йорку та Лондоні відповідно.

3. Велика кількість культурних пам'яток, бібліотек, театрів, кінотеатрів, музеїв, парків, ресторанів, що є привабливими для туристів.

4. Розвиненість фінансової сфери – входять у топ п'ятірку за різними сферами фінансової діяльності в рейтингу Глобальних фінансових центрів (табл. 2).

Хоча інноваційність є важливою складовою конкурентоспроможності міст, більшу кількість патентів отримано резидентами міст, що мають не високі позиції в рейтингах: Ейндховен – 22,58 патентів на 10 тис. населення, Сан-Дієго – 8,95, Сан-Франциско – 7,57. Наприклад, розвитку інновацій в Ейндховені, Нідерланди, сприяє організація High Tech Campus, що включає більш ніж 120 компаній та інститутів, і близько 8000 дослідників, розробників і підприємців. Кампус забезпечує легкий доступ до високотехнологічних лабораторій і міжнародних мереж.

Таким чином, кожне з провідних міст має свої особливості, свої конкурентні переваги, але спільним

Таблиця 1

Конкурентоспроможність міст за різними методиками

Ранг	Global City Competitiveness Index 2012	Global City Competitiveness Index 2025	Mercer's «Quality of living survey» 2015	Innovation Cities Global Index 2012–2013	Global Financial Centers Index 2015
1	Нью-Йорк	Нью-Йорк	Відень	Бостон	Нью-Йорк
2	Лондон	Лондон	Цюрих	Нью-Йорк	Лондон
3	Сінгапур	Сінгапур	Окленд	Відень	Гонконг
4	Париж	Гонконг	Мюнхен	Сан-Франциско	Сінгапур
5	Гонконг	Токіо	Ванкувер	Париж	Токіо

Джерело: складено автором на основі [16, 17, 18, 19, 20]

Таблиця 2

Конкурентні позиції міст за різними індексами

Ранг	Monocle's «Quality of Life Index» 2015	«World's Most Liveable Cities Index» 2015	Global City GDP 2025 by McKinsey Global Institute	Global Cities Index 2015	Forbes World's 15 Most Inventive Cities
1	Токіо	Мельбурн	Нью-Йорк	Нью-Йорк	Ейндховен
2	Відень	Відень	Токіо	Лондон	Сан-Дієго
3	Берлін	Ванкувер	Шанхай	Париж	Сан-Франциско
4	Мельбурн	Торонто	Лондон	Токіо	Мальме
5	Сідней	Калгарі	Пекін	Гонконг	Гренобль

Джерело: побудовано автором на основі [21, 22, 23, 24, 25]

є те, що вони досягли значних результатів завдяки сприятливим умовам ведення бізнесу, якості життя, здатності приваблювати туристів, соціально-культурного середовища, інформаційного обмін та інше. Конкурентоспроможні міста займають домінуючі позиції в індексах не зважаючи на різні методики дослідження та порівнювані критерії.

Висновки

У науковій статті здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання, а саме: дослідження поняття, факторів, шляхів та особливостей досягнення містами високого конкурентного статусу в умовах глобалізації.

1. Міжнародна конкурентоспроможність міст пов'язана передусім із здатністю уряду створити таке бізнес середовище, яке сприяє розміщенню на його території конкурентоспроможних підприємств та креативних кластерів, залученню талановитих кадрів, повному використанню інноваційного потенціалу. Це таке місто, яке є привабливим для проживання і повністю задовольняє потреби його мешканців.

2. Конкурентоспроможність міст визначається чинниками та факторами, що впливають на їх розвиток. По-перше, це історичні чинники: демографічна ситуація, місце розташування. По-друге, це потенціали міста: природно-ресурсний, трудовий, економічний, інвестиційний, інноваційний, інфраструктурний,

фінансовий, туристично-рекреаційний, організаційно-управлінський. В умовах глобалізації важливим фактором для конкурентоспроможності міст стають інноваційність, диверсифікованість економіки, креативні галузі економіки та талановиті кадри.

3. Характеристиками найбільш конкурентоспроможних мегаполісів є:

- розвинена ефективна інфраструктура, що допомагає підприємцям більш ефективно здійснювати свою діяльність;
- розвинений фінансовий сектор: управління активами, інвестиційна банківська діяльність, страхування та інші професійні послуги;
- висококваліфікована, талановита, здорова робоча сила, креативний клас;
- ефективна політика уряду щодо підтримки екології, впровадження екологічних норм і стандартів, тобто забезпечує здорове населення, а також політику щодо зменшення ризиків втрат від природних негод та катастроф.

4. Концепція міжнародної конкурентоспроможності міст є важливим теоретичним підґрунтям для розробки регіональної стратегічної архітектури. Вона обумовлює необхідність економічної відкритості і глибокої інтеграції міста в світогосподарську систему для більш повної реалізації можливостей економічного зростання. Однак це відбувається внаслідок обраних урядом глобального міста пріоритетів та механізмів їх реалізації.

References

1. A study on the factors of regional competitiveness: A draft final report for the European Commission Directorate-General Regional Policy, 2003.
2. E. Smailes. The analysis and delimitation of urban fields/ Geographical Association. – Vol. 32, No. 4 (DECEMBER, 1947), pp. 151–161.
3. F. Green Urban hinterlands in England and Wales/ The Geographical Journal Vol. 116, No. 1/3 (Jul. – Sep., 1950), pp. 64–81.

4. City Regions: Final Report/ Supported by Welsh government. — July 2012 B. Robson, R. Barr, K. Lympelopoulou & J. Rees A framework for City-Regions: Working Paper 1 — Mapping City-Regions/ Centre for Urban Policy Studies (CUPS), Manchester University, 2006.
5. John B. Judis, Ruy Teixeira The Emerging Democratic Majority/ Scribner, 2004. — 240 p.
6. A. Jones, L. Williams, N. Lee, D. Coats, M. Cowling Ideopolis: Knowledge City-Regions/ The Work Foundation, 2006. — C 22–23.
7. Begg I. Cities and competitiveness. // Urban Studies, 1999. — C. 795–809.
8. Stanley Nollen Improving City Competitiveness: City Management and the Business Climate/ Cities as Engines of Sustained Economic Growth Policy: Practice Note 1 for the World Bank Institute, 2011.
9. SMART CITIES STUDY: International study on the situation of ICT, innovation and Knowledge in cities/ The Committee of Digital and Knowledge-based Cities of UCLG, Bilbao, 2012.
10. Managing cities in Developing Countries: The Theory and Practice of Urban Management Meine Pieter van Dijk// Elgar, 2006.
11. Charles Landry The Art of City Making. — London: Routledge, 2006. — 462. C. 278–292.
12. Richard Florida Cities and the Creative Class / Routledge, 2005.
13. Charles Landry Creativity, Culture & the City: A question of interconnection/ Supported by the Ministry of Family, Children, Youth, Culture and Sport of the State of North Rhine-Westphalia, 2011.
14. Alain Lapointe Competitiveness and attractiveness of Canadian cities: A new deal — Background paper/ Montreal, June 2004 [http://cmm.qc.ca/bc22/documents/pdf/document_lapointe_ang.pdf]
15. A study on the factors of regional competitiveness: A draft final report for the European Commission Directorate-General Regional Policy, 2003.
16. Hot spots: Benchmarking global city competitiveness// A report from the Economist Intelligence Unit, 2015.
17. The Economist's "Hot spots 2025 Benchmarking the future competitiveness of cities" / Economist Intelligence Unit, 2013.
18. Quality of living worldwide city rankings// Mercer survey, 2015.
19. Innovation Cities Index 2012–2013/ 2thinknow City Benchmarking Data set, Global Innovation Agency [<http://www.innovation-cities.com/innovation-cities-global-index-2012/7237>]
20. The Global Financial Centres Index 2015// The global financial centre, March 2015.
21. "Quality of Life Survey " / Monocle, 2015 [<http://monocle.com/>]
22. "The world's most liveable cities index"/The Economist Intelligence Unit, 2015.
23. Urban world: Mapping the economic power of cities// McKinsey Global Institute 2011.
24. 2015 Global Cities Index and Emerging Cities Outlook A. T. Kearney // Korea, 2015.
25. W. Pentland World's 15 Most Inventive Cities/ Forbes, 2013 [<http://www.forbes.com/sites/williampentland/2013/07/09/worlds-15-most-inventive-cities/>]